

KẾT NỐI CON NGƯỜI VÀ THIÊN NHIÊN TRONG CHUYỆN HOA, CHUYỆN QUẢ (PHẠM HỒ)

Trần Thị Nhung^{1,2}, Thượng Phong²

¹Trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên, Việt Nam

²Học viện Ngoại ngữ - Trường Đại học Ngoại thương, Bắc Kinh, Trung Quốc

Tác giả liên hệ: Trần Thị Nhung - Email: nhung86edu@gmail.com

Ngày nhận bài: 22-5-2021; Ngày nhận bài sửa: 26-6-2021; Ngày duyệt đăng: 18-12-2021

Tóm tắt: Kết nối con người và thiên nhiên là một trong những vấn đề quan trọng của sinh thái học tinh thần hiện nay. Bài viết vận dụng lí thuyết về kết nối con người và thiên nhiên, vận dụng phương pháp khảo sát, thống kê để phân tích, khai thác sự kết nối con người - thiên nhiên trong *Chuyện hoa, chuyện quả* của Phạm Hồ ở năm bình diện: vật chất, kinh nghiệm, nhận thức, cảm xúc, triết học và các phương diện nghệ thuật để chuyển tải thông điệp về sự kết nối. Từ đó khẳng định *Chuyện hoa, chuyện quả* thể hiện được chiều sâu triết học của mối quan hệ con người và thiên nhiên, có giá trị tác động tích cực đến mối quan hệ này: mang lại cái nhìn gần gũi, thân thiện với thiên nhiên; hướng con người, nhất là trẻ em có nhận thức, thái độ và hành vi tích cực đến thiên nhiên, môi trường sống của mình.

Từ khóa: Chuyện hoa, chuyện quả; kết nối con người và thiên nhiên; Phạm Hồ.

1. Mở đầu

Trong những thập kỷ vừa qua, nhân loại đứng trước hàng loạt các vấn đề cấp thiết về môi trường như: biến đổi khí hậu, ô nhiễm, suy thoái môi trường, cạn kiệt tài nguyên thiên nhiên, nguy cơ tuyệt chủng các loài, đổ vỡ các hệ sinh thái có giá trị, thực phẩm biến đổi gen, âm lên toàn cầu... Nhiều tác giả đã đề cập đến sự mất kết nối con người và thiên nhiên như một gốc rễ của các vấn đề nêu trên.

Các nhà nghiên cứu thuộc lĩnh vực sinh thái học, y học, tâm lí học, giáo dục học... là những người đầu tiên nói đến vai trò của kết nối con người và thiên nhiên. Tiêu biểu có thể kể đến là: Gosling E, Williams KJH (2010) với bài viết *Kết nối với thiên nhiên, gắn bó với nơi chốn và hành vi bảo tồn: Nghiên cứu tính kết nối*

giữa những người nông dân (Gosling & Williams, 2010, 298-304); Howell AJ, Dopko RL, Passmore H-A, Buro K (2011) với bài viết *Kết nối thiên nhiên: sự liên kết với hạnh phúc và chánh niệm* (Howell et al., 2011, 166-171); Cynthia McPhersonFrantz - F. StephanMayer (2014) với bài viết *Tầm quan trọng của kết nối với thiên nhiên trong đánh giá chương trình giáo dục môi trường* (Frantz & Mayer, 2014, 85-89); Geng L, Xu J, Ye L (2015) với bài viết *Kết nối với thiên nhiên và các hành vi môi trường* (Geng et al., 2015); Capaldi CA, Dopko RL, Zelenski JM (2014) với bài viết *Mối quan hệ giữa sự kết nối tự nhiên và hạnh phúc: một phân tích tổng hợp* (Capaldi et al., 2014)... Không những vậy, các nhà nghiên cứu còn coi tái kết nối với thiên nhiên như một quá trình tìm về gốc rễ của mối quan hệ con người và thiên nhiên, nhằm hướng đến giải quyết các vấn đề về đạo đức sinh thái, công lý môi trường... Ví dụ: Robert Michael Pyle (2003) với bài viết *Ma trận thiên nhiên: Tái kết nối con người và thiên nhiên* (Pyle, 2003, 206-214); Folke C, Jansson Å, Rockström J et al (2011) với bài viết *Tái kết nối với sinh quyển* (Folke et al., 2011, 719-738); Christopher D. Ives, David J. Abson, Henrik von Wehrden, Christian Dorninger, Kathleen Klaniecki,

Cite this article as: Tran, T. N. & Sheng, F. (2021). Connection between humans and nature in the stories of the fruits and flowers (Pham Ho). *UED Journal of Social Sciences, Humanities and Education*, 11(2), 11-19. <https://doi.org/10.47393/jshe.v11i1.963>

Joern Fischer (2018) với bài viết *Tái kết nối với tự nhiên để phát triển bền vững* (Ives et al., 2018, 1389-1397)...

Trong lĩnh vực nghiên cứu văn học, các nghiên cứu về mối quan hệ con người và thiên nhiên ngày càng nhiều, tuy nhiên, sự kết nối giữa con người và thiên nhiên dường như còn chưa được quan tâm. Chúng tôi nhận thấy, bài viết *Mối quan hệ giữa con người và môi trường tự nhiên trong tiểu thuyết Luka Perempuan Asap (Nafi'ah Al-Ma'ruf)* từ góc nhìn phê bình sinh thái của tập thể tác giả người Indonesia (Tri Santoso, Safrudin Atfalusoleh, Hari Kusmanto, Nafron Hasjim, Ali Imron Al-Ma'ruf) là một trong những nghiên cứu dù nói về mối quan hệ giữa con người và môi trường tự nhiên nhưng đã phần nào đề cập đến vấn đề kết nối con người và thiên nhiên. Trong nghiên cứu này, các tác giả đã phân tích mối quan hệ giữa con người và môi trường thiên nhiên trong tiểu thuyết *Luka Perempuan Asap* qua năm vấn đề lớn: ô nhiễm, vùng hoang dã, thảm họa, nơi cư trú, động vật và trái đất. Bài viết cũng phân tích, đánh giá sự phù hợp của tác phẩm này với tư cách một tư liệu dạy học môn Văn ở trường phổ thông trên ba khía cạnh: ngôn ngữ, tâm lý và bối cảnh văn hóa. Điểm tương đồng của công trình nghiên cứu này với nghiên cứu của chúng tôi được thể hiện ở mục tiêu: thông qua tác phẩm văn học để lan tỏa thông điệp về sự tôn trọng và gắn kết với thiên nhiên (Santoso et al., 2020). Ngoài ra, chưa có công trình nghiên cứu trực tiếp đề cập đến vấn đề kết nối con người và thiên nhiên trong tác phẩm văn học.

Tóm lại, việc nghiên cứu sự kết nối con người và thiên nhiên là một vấn đề đã được nhiều học giả các khoa học liên ngành trên thế giới quan tâm. Hầu hết các học giả đều khẳng định, sự kết nối con người và thiên nhiên có thể đóng vai trò hữu ích trong việc giải quyết nhiều thách thức sinh thái và bền vững ngày nay (Ives et al., 2018, 1395). Tuy nhiên, trong lĩnh vực nghiên cứu văn học, vấn đề kết nối con người và thiên nhiên còn chưa thực sự được quan tâm.

2. Nội dung

2.1. Quan niệm về kết nối con người và thiên nhiên và cách thức tiếp cận *Chuyện hoa, chuyện quả*

Về khái niệm “kết nối con người và thiên nhiên”, các học giả thường đưa ra nhiều quan điểm khác nhau, ở các tầng ý nghĩa khác nhau. Những công trình nghiên

cứu đầu tiên về kết nối con người và thiên nhiên thường nhấn mạnh sự tiếp xúc vật lý, các trải nghiệm thiên nhiên, ví dụ: Wilson (1984) chỉ ra rằng một trong những nguyên nhân dẫn đến bệnh ưa chảy máu (Biophilia) là do sự đứt kết nối con người với thiên nhiên; Louv (2005) thì cho rằng, chứng “rối loạn thiếu hụt tự nhiên” cho thấy việc trẻ em giảm tiếp xúc với môi trường ngoài trời dẫn đến kết quả tiêu cực cho sự phát triển của chúng; Soga & Gaston (2016) đề cập đến hiện tượng đô thị hóa làm giảm trải nghiệm thiên nhiên hàng ngày, với tác động tiêu cực đến sức khỏe, cảm xúc, thái độ và hành vi của con người (1225)... Các nhà tâm lý học môi trường đã phát triển thêm một bước về khái niệm kết nối thiên nhiên. Họ chú trọng khái niệm kết nối thiên nhiên trên nền tảng nhận thức và tình cảm, tâm lý cá nhân (Restall & Conrad, 2015, 278). Trên cơ sở tiếp thu thành tựu nghiên cứu của những người đi trước, trong bài viết *Tái kết nối với tự nhiên để phát triển bền vững (Reconnecting with nature for sustainability)*, các tác giả Christopher D. Ives, David J. Abson, Henrik von Wehrden, Christian Dorninger, Kathleen Klaniecki, Joern Fischer đã đưa ra một quan niệm rất sâu sắc về kết nối thiên nhiên. Họ cho rằng có năm khía cạnh (hay năm cấp độ) kết nối thiên nhiên, bao gồm: vật chất, kinh nghiệm, nhận thức, cảm xúc và triết học. Năm khía cạnh này vận hành theo một đồ thị đi từ các kết nối bên ngoài với thiên nhiên đến các kết nối bên trong với thiên nhiên (ví dụ đi từ việc chiếm đoạt vật chất hoặc tương tác với thiên nhiên đến việc có cảm xúc hoặc có thể giới quan về thiên nhiên) (Ives et al., 2018). Theo các tác giả này, các kiểu kết nối thiên nhiên có thể được mô tả như Bảng 1.

Những khía cạnh khác nhau của kết nối với thiên nhiên không hoạt động cô lập - trên thực tế, chúng tương tác và chịu ảnh hưởng lẫn nhau. Do đó, kết nối con người và thiên nhiên thể hiện một phạm vi rộng hơn cách tiếp cận thông thường, nó được nhấn mạnh bởi chiều sâu triết học chứ không chỉ đơn giản là con người chiếm đoạt vật chất, hay tương tác, hay có cảm giác gần gũi, hay sống trong không gian thiên nhiên hoặc có quan hệ tốt đẹp với thiên nhiên... Kết nối với thiên nhiên (human - nature connections) là một cấu trúc đa chiều bao gồm các đặc điểm cảm xúc, nhận thức, hành vi, thể giới quan... và chúng có thể thay đổi theo thời gian. Theo các nhà nghiên cứu, mối liên hệ của một cá nhân với thiên nhiên có liên quan đến tuổi tác của họ. Trong đó, khả năng kết nối với thiên nhiên ở thanh thiếu niên

Bảng 1. Mô tả các kiểu kết nối thiên nhiên khác nhau

Kiểu kết nối	Mô tả	Thang đo phân tích
<i>Vật chất</i>	Tiêu thụ hàng hóa/ nguyên liệu từ thiên nhiên (ví dụ: thực phẩm, chất xơ...)	Có thể được phân tích cho cá nhân hoặc xã hội. Cần phải rõ ràng về mặt không gian.
<i>Kinh nghiệm</i>	Tương tác trực tiếp với môi trường tự nhiên (ví dụ: công viên, rừng). Lưu ý rằng chất lượng của các kết nối có thể khác nhau đáng kể.	Thường được đo cho các cá nhân, nhưng có thể được tổng hợp thành quy mô xã hội.
<i>Nhận thức</i>	Kiến thức hoặc nhận thức về môi trường và thái độ / giá trị đối với thiên nhiên	Cá nhân
<i>Cảm xúc</i>	Cảm giác gắn bó hoặc đồng cảm hướng tới thiên nhiên	Cá nhân
<i>Quan điểm triết học</i>	Quan điểm hoặc thế giới quan về bản chất của tự nhiên là gì, tại sao nó lại quan trọng và con người phải tương tác với nó như thế nào.	Có liên quan đến các cá nhân, cũng như quan điểm chi phối ở quy mô xã hội.

thấp hơn đáng kể so với trẻ dưới 12 tuổi; và điểm kết nối thấp nhất là ở thiếu niên từ 15 đến 16 tuổi. Sau đó, kết nối này có xu hướng gia tăng trong suốt những năm đầu của tuổi 20, vào thời điểm đó, sự kết nối có xu hướng đạt đến một giá trị ổn định kéo dài đến cuối cuộc đời của một người (Hughes et al., 2019, 265-269). Từ những phân tích trên đây, chúng tôi nhận thấy, kết nối thiên nhiên là một khái niệm có thể hiểu theo nhiều cách khác nhau. Điều này xuất phát từ sự đa dạng trong các cách tiếp cận để hình thành khái niệm và công cụ đo lường mối liên hệ giữa con người và thiên nhiên. Đồng thời một phần là do thuật ngữ “kết nối” được áp dụng cho các khái niệm cũng được hiểu theo các góc độ khác nhau: có học giả nhấn mạnh kết nối với tự nhiên ở phương diện nhận thức, đánh giá cao việc hòa mình vào thiên nhiên, có học giả lại chú trọng đến tình cảm gắn bó, trong khi những người khác quan tâm đến sự phụ thuộc vật chất vào thiên nhiên... Và nếu chỉ dừng lại ở các cách hiểu đó, chúng ta thấy rằng, sự kết nối này thường chỉ mang tính chất bên ngoài. Vì vậy, chúng tôi đồng tình với quan điểm của các nhà nghiên cứu trong bài viết *Tái kết nối với tự nhiên để phát triển bền vững*. Chúng tôi cho rằng, kết nối con người và tự nhiên có năm mức độ, trong đó, năm mức độ này luôn gắn bó và trở thành sợi chỉ đỏ xuyên suốt trong quá trình con người tương tác với tự nhiên. Kết nối này phải được trải

qua quá trình từ kết nối vật chất, đến kết nối kinh nghiệm, nhận thức, cảm xúc, triết học. Và chỉ khi con người đã tới được kết nối triết học thì con người mới có thể đạt được kết nối bên trong với thiên nhiên. Khi phân tích kết nối con người với thiên nhiên trong *Chuyện hoa, chuyện quả* của Phạm Hồ, chúng tôi cũng phân tích dựa trên cơ sở lý thuyết này.

Chuyện hoa, chuyện quả là một trong những tác phẩm đặc sắc của Phạm Hồ viết cho trẻ em. Tác phẩm được viết theo lối cổ tích hiện đại, kể về sự tích, tìm về nguồn gốc, lí giải tên gọi các loài hoa, loài quả rất gần gũi với trẻ em Việt Nam, đặc biệt là trẻ em miền Trung, miền Nam. Tác phẩm đã được đánh giá cao trên một số phương diện, trong đó mối quan hệ con người và thiên nhiên trong tác phẩm này cũng đã được một số học giả nói đến. Nhà nghiên cứu Lê Thị Bắc Lý cho rằng, những câu chuyện trong *Chuyện hoa, chuyện quả*, “không chỉ gọi cho các em lòng yêu thiên nhiên mà còn kích thích các em sự trân trọng, bảo vệ thiên nhiên và tìm hiểu thiên nhiên như một kho báu vô tận” (La, 2006, 123). Nhà văn Nguyễn Ngọc đã từng khẳng định: “Hình như văn học ta ít lâu nay, cả văn học viết cho trẻ em, bận bịu chính đáng vì những vấn đề xã hội lớn mà chùng có xao nhãng về thiên nhiên chăng? Anh Phạm Hồ giải quyết mối quan hệ đó theo cách của anh: tìm thấy xã hội, những vấn đề xã hội, trong chính thiên

nhiên. Cũng hình như vấn đề thiên nhiên, quay về với thiên nhiên, gắn bó hay hờ hững với thiên nhiên, chăm chút giữ gìn hay hủy hoại thiên nhiên, đang ngày càng trở thành một vấn đề nóng bỏng của thời đại hiện nay, và ở nước ta, vấn đề đó cũng đã được đặt ra rồi. Trong ý nghĩa đó, tôi nghĩ *Chuyện hoa, chuyện quả* là một đề tài, một chủ đề có tính hiện đại, thậm chí cấp bách” (Ho, 2005, 10-11). Nghiên cứu *Chuyện hoa, chuyện quả* từ góc độ sự kết nối con người và thiên nhiên là một hướng đi có ý nghĩa không chỉ ở khía cạnh văn học mà còn có ý nghĩa tích cực trong việc đề cao nhân sinh quan sinh thái, giáo dục ý thức bảo vệ môi trường, hướng người đọc đến tư tưởng thẩm mỹ sinh thái, góp phần thay đổi nhận thức của con người về mối liên hệ với chính mình và thiên nhiên.

2.2. Các bình diện của sự kết nối con người và thiên nhiên trong *Chuyện hoa, chuyện quả* ở phương diện nội dung

Về phương diện nội dung, sự kết nối con người với thiên nhiên trong *Chuyện hoa, chuyện quả* được biểu hiện ở năm bình diện: kết nối vật chất, kết nối kinh nghiệm, kết nối nhận thức, kết nối cảm xúc và kết nối triết học.

Trong tập truyện, tác giả đã nói đến vai trò của mỗi loài hoa, loài quả đối với con người, cung cấp cái nhìn khách quan về vai trò của thiên nhiên với con người, thể hiện quan điểm thiên nhiên và con người phụ thuộc lẫn nhau về phương diện vật chất. Ví dụ, ở *Những bàn tay nhiều ngón* (Hay là sự tích cây chuối), tác giả nói về mối liên hệ vật chất của cây chuối với con người: “thấy các em ưa thích ăn chuối, nên các bàn tay chuối cứ tự động sinh thêm ngón, thêm quả cho các em vui lòng. Và đó cũng là một cách cây muốn tỏ ra mình rất hiểu bụng người đã tạo nên cây” (Ho, 2005, 18). Hay trong *Ruột vàng hạt lấm* (Hay là sự tích cây mít và cây bí ngô) tác giả nhắc đến tình yêu của con người với trái mít: “Còn quả của anh Mít mang về thì vẫn là cái quả có ruột vàng nhiều múi ăn ngọt như mật, có lấm hạt, luộc chúng lên ăn vừa bùi vừa thơm. Vẫn là cái quả vừa ăn ngon vừa ăn no. Tên anh Mít đã được giữ lại để đặt tên cho quả. Và quả Mít ngày nay tuy mình vẫn đầy gai, nhưng so với ngày xưa thì gai cũng đã ngắn lại, bớt nhọn đi rất nhiều. Mít vẫn là loại quả cho đông người ăn, loại quả vào hạng to nhất trên đời, như ai đó đã từng yêu quý Mít và làm thơ: Hỡi có quả nào/ To bằng quả mít?” (Ho, 2005, 68). Trong *Chuyện nàng Mây* (Hay là sự tích quả Bông

Vải) thì tác giả giải thích về tác dụng của cây bông: “Còn những quả Bông con rất ngọt ấy, người ta thường để cho chúng tạo nên vô vàn những sợi bông trắng đẹp như mây để chúng ta xe thành chỉ, đánh thành sợi, dệt thành vải, may áo, may quần mà mặc. Mặc cho lành, cho ấm. Mặc cho đẹp, cho bền...” (Ho, 2005, 92).

Trong *Chuyện hoa, chuyện quả* thường xuyên xuất hiện hình ảnh con người trải nghiệm trong không gian thiên nhiên như trong *Cây một quả* (Hay là sự tích quả mơ), *Ruột vàng quả lấm* (Hay là sự tích cây mít và cây bí ngô), *Em bé và rồng con* (Hay là sự tích cây nhãn), *Chuyện nàng Mây* (Hay là sự tích quả bông vải), *Em bé hái củi và chú hươu con* (Hay là sự tích hoa đại), *Cô gái thêu tài và chàng trai dệt giỏi* (Hay là sự tích hoa đào), *Hai vợ chồng và con voi quý* (Hay là sự tích cây buồng), *Dòng sữa của người chị* (Hay là sự tích cây vú sữa), *Cây lạ quả ngon* (Hay là sự tích cây xoài), *Khóm lá dứa không gai* (Hay là sự tích hoa ngọc trai)... Những câu chuyện này đã thể hiện bình diện kết nối kinh nghiệm giữa con người và thiên nhiên, ở đó con người sống giữa thiên nhiên, tương tác trực tiếp với những sinh mệnh và không gian trong môi trường tự nhiên.

Chuyện hoa, chuyện quả cũng thể hiện kết nối nhận thức và kết nối cảm xúc giữa con người và thiên nhiên. Trong tập truyện, mặc dù chưa có những phát ngôn trực tiếp nhưng nhận thức này được thể hiện ở việc các nhân vật và người dẫn truyện luôn tôn trọng tự nhiên, coi thiên nhiên như một phần cuộc sống của mình. Các nhân vật trong tập truyện và người dẫn truyện thường có những cảm xúc tích cực với động vật, thực vật, môi trường sống xung quanh. Ví dụ, trong *Dòng sữa của người chị* (Hay sự tích cây vú sữa) có đoạn: “Chị vừa đến bên gốc cây thì tự nhiên cả cây lá và trái của cây vú sữa bỗng xao động như những người ruột thịt lâu ngày mừng vì được gặp nhau. Rồi trong gió chiều bỗng rì rầm những lời hát của loại cây quý kia: Góp hoa góp trái cho đời/ Cây tôi vốn sữa của người sinh ra/ Quả tôi dâng sữa từng mùa/ Quả đi, sữa vẫn dành chờ trong cây... Cây vú sữa ấy còn lại cho đến ngày nay và ngày càng được trồng nhiều” (Ho, 2005, 283).

Sự kết nối con người và thiên nhiên được thể hiện sâu sắc nhất trong *Chuyện hoa, chuyện quả* ở bình diện kết nối triết học (kết nối bên trong). Các hình tượng trong tập truyện thể hiện quan niệm con người và thiên nhiên có sự tiếp nối, có mối liên hệ chặt chẽ với nhau. Những loài hoa loài quả, theo cách lí giải của Phạm Hồ,

đó là sự hóa thân từ những con người, từ những loài vật. Điều này cũng đã từng được nhà văn Nguyễn Ngọc nói đến: “Mỗi lần con người thắng, cái thiện thắng cái ác, lòng trung hiếu thắng sự bạc nghĩa vô ơn, tình thương thắng hận thù, sự quên mình thắng thói ích kỷ, sự siêng năng thắng thói lười nhác... thì y như rằng một loài hoa đẹp, một thứ quả lạ ra đời!... Ra vậy, thiên nhiên hiền giả biết bao nhiêu! Tưởng như mọi sự hiền giả cần cho con người hôm nay, và cả mai sau nữa, đều đã chứa sẵn cả trong thiên nhiên rồi. Chỉ cần ta đừng hững hờ với nó, từ cái thiên nhiên nhỏ bé khiêm nhường như cây cỏ may lần khuất đến cái thiên nhiên sù sì quê mùa như quả mít trên cây hay rực rỡ như hoa đào khoe sắc ngày Xuân” (Ho, 2005, 10-11). Đọc *Chuyện hoa, chuyện quả*, người đọc thấy rất nhiều những con người tình nghĩa đã hóa thân thành các loài hoa, loài quả, như cô gái trong *Cô bé và ông Táo (Hay là sự tích mai vàng)* hóa thân thành cây mai vàng; người chồng hóa thân thành con cá, con chim, con vật kì lạ trong *Ấn lá mà nhà ra vàng (Hay là sự tích cây Dâu)*; cô bé hóa thân thành cây xấu hổ trong *Em bé hay cười (Hay là sự tích cây xấu hổ)*; bé Mộc hóa thân thành cây lòng boong trong *Quả tim bằng ngọc (Hay là sự tích quả lòng boong)*; Sinh biến thành chim Thủ thi thú thì; Nhài biến thành hoa Nhài trong *Màu áo màu hoa (Hay là sự tích hoa nhài)*; người mẹ biến thành cây sung trong *Người mẹ nghèo ít gạo*

nhiều con (Hay là sự tích cây sung)... Mỗi sự hóa thân trong đó đều gắn gũi, tự nhiên và liên quan đến đặc điểm chung giữa con người với thiên nhiên, chẳng hạn hình tượng người mẹ hóa thân thành cây sung trong *Người mẹ nghèo ít gạo nhiều con (Hay là sự tích cây sung)*: “Bà chết đi, bà không muốn xa con nên hóa thân thành cây Sung ở bên sông, vừa để ngả bóng mát xuống túp lều của đàn con, vừa để nhắc nhở các con đừng quên những ngày nghèo khổ từng thiếu thốn xưa và lo chăm làm ăn, lo đùm bọc lấy nhau. Cây sung nhiều quả như bà mẹ xưa nhiều con. Quả sung có từ gốc lên đến cành như đàn con xưa bám lấy mẹ từ chân đến vai. Cây sung nghèo túng không tham lam lúc nào cũng rủ bóng xuống che mát cho người, cho cá. Quả sung cũng giống như bầu sữa lúc căng và nhựa sung lúc nào cũng trắng như sữa” (Ho, 2005, 321). Mặc dù sự hóa thân này là do nhà văn tưởng tượng, nhưng sự tưởng tượng ấy ẩn chứa quan niệm triết học về vòng tròn sự sống, về quan niệm luân hồi mà cho đến nay nhân loại vẫn chưa thể hiểu và lí giải được.

Từ quan niệm con người và thiên nhiên có sự tiếp nối, có mối liên hệ với nhau, tác giả xây dựng một thế giới hình tượng con người và thiên nhiên sống hòa hợp, kết nối với nhau. Trong nhiều câu chuyện, loài vật là “bạn bè”, là “anh em”, là “con cái”, là “quý nhân” của con người. Bảng dưới đây thống kê các câu chuyện đó:

Bảng 2. Thống kê các câu chuyện trong *Chuyện hoa, chuyện quả thể hiện sự kết nối hòa hợp giữa con người và thiên nhiên*

STT	Câu chuyện	Hình tượng	Dẫn chứng tiêu biểu
1	<i>Cây một quả (Hay là sự tích quả mơ)</i>	Người trẻ tuổi và các loài chim (Đặc biệt là chim én biết nói)	Mùa xuân, chim én chỉ đường Mùa hạ tiếng chim cuốc mách lối Mùa thu đã có chim gáy Mùa đông đã có chim kết.
2	<i>Quả tim bằng ngọc (Hay là sự tích quả lòng boong)</i>	Chim họa mi và hai mẹ con em bé	Con chim họa mi rất mến hai mẹ con em bé nhà nghèo. Nhất là mỗi khi thấy hai mẹ con bị đánh, bị chửi, họa mi cứ đứng im nhìn ra, đôi mắt nhỏ long lanh như muốn khóc và nhất định không chịu hót cho tên nhà giàu nghe nữa.
3	<i>Em bé và rồng con (Hay là sự tích cây Nhãn)</i>	Em bé - Rồng con - Mẹ	Trời vừa sáng rõ, Rồng con đau quá bay đi gặp em bé ở bờ sông. Thấy Rồng con mắt một mắt, máu chảy rồng rồng, em bé thương quá, ôm lấy Rồng con mà khóc... Bà mẹ thương Rồng con lắm, cố lặn thật nhẹ nhàng...

4	<i>Chuyện nàng Mây (Hay là sự tích quả Bông Vải)</i>	Nàng Mây - Ốc Cha, Ốc Nhỏ, Nhện Ông, Nhện Nâu, Ong Chúa, Ong Vàng	Mây hiền lành và rất yêu thương những con vật bé bỏng: con ong và con kiến, con ốc và con sên, con tò vò và con nhện... Những con vật bé bỏng cũng hiểu được điều ấy nên gặp Mây, chúng thường xúm lại để trò chuyện hoặc ngắm nhìn cô. - Tôi là Ốc Nhỏ từ lâu vốn rất yêu mến nàng! Biết nàng đang gặp nạn nên cha tôi bảo đến giúp nàng...
5	<i>Con cua lừa (Hay là sự tích hoa Càng Cua)</i>	Hai ông cháu làm nghề đánh bắt cá - Cú con	Hai ông cháu có một người bạn thân. Đó là một chú Cú con. Đêm đêm Cú con thường hay bay đến, kể chuyện này, chuyện nọ cho hai ông cháu nghe...
6	<i>Em bé hái củi và chú Hươu con (Hay là sự tích hoa Đại)</i>	Em bé hái củi và Hươu con	Từ đó em bé và hươu con trở thành đôi bạn, ngày nào cũng gặp nhau, nhưng đêm nào cũng phải xa nhau. Thương hươu con không có mẹ, lại quần quýt với mình, nhiều đêm em bé nằm mơ gặp hươu con đùa giỡn với nó... Mới chỉ một thời gian ngắn, hươu con đã lớn lên trông thấy và ngày càng tỏ ra khôn ngoan không ngờ. Hình như em bé nói gì, nghĩ gì, hươu con đều hiểu được cả và ngoan ngoãn làm theo...
7	<i>Cô gái thêu tài và chàng trai dệt giỏi (Hay là sự tích hoa Đào)</i>	Chàng trai dệt giỏi và Én nhỏ	Chàng chỉ có hai người bạn thân: đây là con chim Én nhỏ và gốc cây từ mẫu. Con chim Én này, một hôm tập bay, lỡ sa vào khung cửi chàng đang dệt. Én nhỏ bị con thoi đập vào gãy cánh. Nhờ chàng hết lòng cứu chữa Én mới lành. Và từ đó, Én ở mãi bên cạnh chàng, không chịu đi đâu...
8	<i>Mùi hương kì lạ (Hay là sự tích hoa mộc)</i>	Anh Trà, cô Mộc và con doi già	Một con doi già thương cô cũng bay đi tìm hộ, nhưng chẳng có lối nào thoát ra được... Đêm ấy, anh đang đứng tần ngần bên các khóm hoa của cô Mộc thì con doi già từ trong hang sâu bay ra và bảo anh hãy đi theo mình... Con doi già bây giờ mới kể hết đầu đuôi câu chuyện cho anh nghe.
9	<i>Hai vợ chồng và con voi quý (Hay là sự tích cây buồng)</i>	Hai vợ chồng và voi quý	Hai vợ chồng liền trồng thêm mía, thêm chuối để nuôi voi ăn chóng lớn. Ăn hết ba nương mía, chín vườn chuối, sau ba trăm sáu mươi lăm lần mặt trời mọc và lặn, voi con đã trở thành một con voi lớn chưa từng có, đã khỏe, lại đẹp. Voi rất mến chủ, lúc nào cũng quần quýt bên hai người...
10	<i>Ăn lá mà nở ra vàng (Hay là sự tích cây dâu)</i>	Người vợ và con chim (do chồng hóa thân thành)	- Đúng là anh đây em ạ!... Bụt đã cho anh biết trước là anh sẽ phải qua ba lần đổi dạng sống trong nước, trên trời, trên đất, rồi mới trở lại thành người được...
11	<i>Khóm dưa lá không gai (Hay là sự tích hoa Ngọc Trai)</i>	Em bé mồ côi và chim yến	Khi nó đã có lông có cánh, em liền thả nó ra. Chim yến bay thẳng ra mấy hòn đảo phía ngoài xa... Nhưng sau đó, chim yến thỉnh thoảng lại bay vào để thăm em bé. Người và chim đã thành đôi bạn. Người nói gì chim cũng hiểu. Chim thích gì, người cũng biết...

Kết quả khảo sát cho thấy, trong tổng số 50 câu chuyện trong *Chuyện hoa, chuyện quả* có 11 truyện xuất hiện mối quan hệ thân thuộc, hai chiều giữa con người và loài vật. Ở những câu chuyện này, con người yêu thương, trân trọng, giúp đỡ các loài vật, ngược lại, các loài vật thì yêu mến, biết ơn, thương yêu và sẵn sàng giúp đỡ con người. Sự lắng nghe, chia sẻ, chung sống và tương trợ lẫn nhau như vậy xuất phát từ một nhân sinh quan sinh thái tốt đẹp. Nhân sinh quan sinh thái này hoàn toàn khác với tư tưởng nhân loại trung tâm luận - coi con người là chủ thể, các loài vật là khách thể.

2.3. Truyện cổ tích hiện đại - một phương tiện biểu đạt sự kết nối con người và thiên nhiên trong *Chuyện hoa, chuyện quả*

Để thể hiện sự kết nối con người và thiên nhiên, Phạm Hồ đã sử dụng những phương tiện nghệ thuật thật độc đáo, đặc biệt, tác giả đã sử dụng hình thức cổ tích hiện đại để sáng tác 50 câu chuyện trong tập truyện này. Truyện cổ tích hiện đại là một thể loại văn học có sự kết hợp nhuần nhuyễn giữa yếu tố dân gian và hiện đại. Người viết dùng hình thức dân gian để trình bày một hay nhiều vấn đề, nội dung mới, hiện đại. Hình thức cổ tích hiện đại này giúp độc giả được quay về với bản chất nguyên sơ, được tìm về nguồn cội của mình. Bởi lẽ, cổ tích chính là đi tìm về cội nguồn, là tìm câu trả lời cho những câu hỏi muôn đời của nhân loại.

Chuyện hoa, chuyện quả đã tìm về cội nguồn “ngày xưa, rất xưa”, “xưa, xưa, xưa...” của gần 50 loài hoa, loài quả, loài cây để lí giải, để tái hiện chúng một cách sinh động: cây chuối, cây quất, quả mơ, hoa thiên lý, quả loòng boong, quả roi, hoa râm bụt, cây mít, cây bí ngô, cây nhãn, cây bông vải, hoa phượng, hoa càng cua, hoa mai vàng, hoa bạch hương, hoa đại, cây bưởi, hoa vạn thọ, bông lau, hoa cải vàng, cây đu đủ, củ lạc, hoa đào, cây tre, hoa mộc, hoa cô may, hoa gạo, cây dứa, cây bông, hoa sen, hoa huệ, cây vú sữa, hoa nhài, cây chó đẻ, cây dâu, quả dứa, quả na, cây sung, cây xoài, cây xấu hổ, hoa ngô đồng, quả khế, sen đá, quả chay, hoa quỳnh, hoa ngọc trai, cây so đũa, hoa sữa, cây nhân sâm. Riêng việc đưa vào tác phẩm sự đa dạng các loài thực vật như vậy đã khiến cho tác phẩm này chứa đựng một chỉnh thể sinh thái rất phong phú và đa dạng. Mỗi loài hoa, loài quả này đều được gắn với một nguồn gốc, một ý nghĩa, một đặc điểm, một sự kết nối đặc biệt. Chính việc tìm về cội nguồn xa xưa của các loài hoa,

loài quả ấy là một nỗ lực kết nối hiện tại với quá khứ, kết nối con người với thế giới tự nhiên trong nhân sinh quan của tác giả Phạm Hồ.

Lựa chọn hình thức truyện cổ tích hiện đại, tác giả tạo nên một ưu thế đặc biệt mà các thể loại văn học hiện thực không có được, đó là việc sử dụng các yếu tố thần kì để con người và thiên nhiên (cả động vật, thực vật và môi trường sống) có thể giao tiếp với nhau mà không hề có vật cản hay khoảng cách nào, thậm chí người và vật có thể trở thành đôi bạn như chim yến và em bé trong *Khóm dứa lá không gai* (*Hay là sự tích hoa ngọc trai*): “chim yến thỉnh thoảng lại vào thăm em bé. Người và chim đã thành đôi bạn. Người nói gì chim cũng hiểu. Chim thích gì người cũng biết” (Ho, 2005, 397), thành anh em, con cái như trong *Em bé và rồng con* (*Hay là sự tích cây nhãn*):

“Mẹ em bé biết chuyện cũng đồng ý nhận Rồng làm con.

Bà dặn:

- Hai anh em phải thương nhau thì mẹ mới vui lòng!

Ngày ngày em bé và Rồng con ra tắm ở sông.

Ngày ngày Rồng con lại tập phun nước. Rồng con bảo:

- Em tập phun nước để sau này, những ngày khô hạn, em bay đi lấy nước về phun giúp mẹ và bà con trồng lúa, trồng ngô.

Em bé gật đầu.

Tối đến. Rồng con bay lên lưng chừng núi cao, tìm một đám mây để ngủ. Sáng sớm Rồng con lại bay về với mẹ và anh” (Ho, 2005, 70).

Sự xóa nhòa khoảng cách con người và thiên nhiên được thể hiện trong rất nhiều các câu chuyện khác trong *Chuyện hoa, chuyện quả*, ví dụ cô Mây và các loài vật trong *Truyện nàng Mây* (*Hay là sự tích quả bông vải*), hai ông cháu với Cú con trong *Con của lừa* (*Hay là sự tích hoa càng cua*), em bé với Hươu con trong *Em bé hái củi và chú Hươu con* (*Hay là sự tích hoa đại*), chàng trai dệt giỏi với Ến nhỏ và gốc cây từ mẫu trong *Cô gái thêu tài và chàng trai dệt giỏi* (*Hay là sự tích hoa đào*), hai ông cháu và thần đất trong *Hai ông cháu và túp lều dột nát* (*Hay là sự tích cây tre*), anh Trà với con dơi già trong *Mùi hương kì lạ* (*Hay là sự tích hoa mộc*), Giàng, Voi và hai vợ chồng trong *Hai vợ chồng và con voi quý* (*Hay là sự tích cây bông*)... Trong tập truyện, đôi khi cây cối cũng rung cảm và kết nối với con người như trong *Em bé hay cười* (*Hay là sự tích cây xấu hổ*),

Người mẹ nghèo ít gạo nhiều con (Hay là sự tích cây sung)... Điều đó đã tạo nên giá trị riêng khá độc đáo cho tập truyện viết cho trẻ em này.

3. Kết luận

Kết nối con người và thiên nhiên có vai trò quan trọng trong sự phát triển bền vững. Kết nối con người và thiên nhiên được thể hiện trên năm bình diện chính: kết nối vật chất, kết nối kinh nghiệm, kết nối nhận thức, kết nối cảm xúc và kết nối triết học. Các hình tượng văn học trong *Chuyện hoa, chuyện quả* của Phạm Hồ đã thể hiện tương đối rõ các bình diện kết nối con người và thiên nhiên, trong đó nổi bật là kết nối vật chất, kết nối cảm xúc và kết nối triết học. Một trong những phương tiện nghệ thuật đặc sắc nhất để tác giả *Chuyện hoa, chuyện quả* thể hiện quan hệ kết nối này chính là hình thức truyền cổ tích hiện đại. Qua nghiên cứu có thể khẳng định, *Chuyện hoa, chuyện quả* xứng đáng là một tác phẩm dành cho trẻ em không chỉ ở ở sự dí dỏm, giá trị đạo đức mà còn ở giá trị sinh thái, bởi tác phẩm giúp trẻ em được trải nghiệm qua sách các cấp độ kết nối với thiên nhiên, từ đó mang lại cái nhìn gần gũi, thân thiện với thiên nhiên, nuôi dưỡng thẩm mỹ sinh thái ở trẻ em.

Tài liệu tham khảo

Capaldi, C. A., Dopko, R. L., & Zelenski, J. M. (2014). The relationship between nature connectedness and happiness: A meta-analysis. *Frontiers in Psychology*, 5. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2014.00976>

Folke, C., Jansson, Å., Rockström, J., Olsson, P., Carpenter, S. R., Chapin, F. S., Crépin, A.-S., Daily, G., Danell, K., Ebbesson, J., Elmqvist, T., Galaz, V., Moberg, F., Nilsson, M., Österblom, H., Ostrom, E., Persson, Å., Peterson, G., Polasky, S., ... Westley, F. (2011). Reconnecting to the Biosphere. *AMBIO*, 40(7), 719. <https://doi.org/10.1007/s13280-011-0184-y>

Frantz, C. M., & Mayer, F. S. (2014). The importance of connection to nature in assessing environmental education programs. *Studies in Educational Evaluation*, 41, 85-89. <https://doi.org/10.1016/j.stueduc.2013.10.001>

Geng, L., Xu, J., Ye, L., Zhou, W., & Zhou, K. (2015). Connections with Nature and Environmental

Behaviors. *PLOS ONE*, 10(5), e0127247. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0127247>

Gosling, E., & Williams, K. J. H. (2010). Connectedness to nature, place attachment and conservation behaviour: Testing connectedness theory among farmers. *Journal of Environmental Psychology*, 30(3), 298-304. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.01.005>

Ho, P. (2005). *The Stories of Fruits and Flowers (Chuyện hoa chuyện quả)*. Kim Dong.

Howell, A. J., Dopko, R. L., Passmore, H.-A., & Buro, K. (2011). Nature connectedness: Associations with well-being and mindfulness. *Personality and Individual Differences*, 51(2), 166-171. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.03.037>

Hughes, J., Rogerson, M., Barton, J., & Bragg, R. (2019). Age and connection to nature: When is engagement critical? *Frontiers in Ecology and the Environment*, 17(5), 265-269. <https://doi.org/10.1002/fee.2035>

Ives, C. D., Abson, D. J., von Wehrden, H., Dorninger, C., Klaniecki, K., & Fischer, J. (2018). Reconnecting with nature for sustainability. *Sustainability Science*, 13(5), 1389-1397. <https://doi.org/10.1007/s11625-018-0542-9>

La, T. B. L. (2006). *Children's Literature Curriculum (Giáo trình Văn học trẻ em)*. University of Education Press Ha Noi.

Louv, R. (2005). *Last Child in the Woods: Saving Our Children from Nature-Deficit Disorder* (1st edition). Algonquin Books of Chapel Hill.

Pyle, R. M. (2003). Nature matrix: Reconnecting people and nature. *Oryx*, 37(2), 206-214. <https://doi.org/10.1017/S0030605303000383>

Restall, B., & Conrad, E. (2015). A literature review of connectedness to nature and its potential for environmental management. *Journal of Environmental Management*, 159, 264-278. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2015.05.022>

Santoso, T., Atfalusoleh, S., Kusmanto, H., Hasjim, N., & Al-Ma'ruf, A. I. (2020). The Relationship Between Humans and Natural Environment In Luka Perempuan Asap Novel By Nafi'ah Al-Ma'ruf: Literature Ecocritics Review. *Undefined*. <https://www.semanticscholar.org/paper/The-Relationship-Between-Humans-And-Natural-In->

[Luka-Santoso-Atfalusoleh/2eb1bf4381
174a73d268e38cf9519f3e1428b618](https://doi.org/10.1002/fee.1225)

Frontiers in Ecology and the Environment, 14(2),
94-101. <https://doi.org/10.1002/fee.1225>

Soga, M., & Gaston, K. J. (2016). Extinction of
experience: The loss of human–nature interactions.

Wilson, E. O. (1984). *Biophilia: The human bond with
other species*. Harvard University Press.

CONNECTION BETWEEN HUMANS AND NATURE IN THE STORIES OF FRUITS AND FLOWERS (PHAM HO)

Tran Thi Nhung^{1,2}, Shang Feng²

¹Thai Nguyen University of Education - Thai Nguyen University, Vietnam

²School of Foreign Studies, University of International Business and Economics, Beijing, China

Author corresponding: Tran Thi Nhung - Email: nhung86edu@gmail.com

Article History: Received on 22nd May 2021; Revised on 26th June 2021; Published on 18th December 2021

Abstract: The connection between people and nature is one of the important issues of spiritual ecology today. The article applies the theory of connecting human with nature and methods of survey and statistics to analyze and exploit the connection between human and nature in The Stories of Flowers and Fruits by Pham Ho in five aspects: material, experience, perception, emotion, philosophy, and artistic aspects to convey the connection message. Since then, it is affirmed that The Stories of Fruits and Flowers shows the philosophical depth of the relationship between human and nature, has the value of positively impacting relationship between human and nature: bringing a close and friendly view with nature, aiming to people, especially children, to have positive perceptions, attitudes and behaviors towards nature and their living environment.

Key words: The Stories of Fruits and Flowers; connection between humans and nature; Pham Ho.